

УДК 792.82(477)“195/199”

Горбатова Надія Олександрівна
кандидат історичних наук,
Київський національний університет
культури і мистецтв,
Київ, Україна,
gorbatova@ukr.net

БАЛЬНІ ТАНЦІ В КОНТЕКСТІ ХОРЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ (1970–1980-ті рр.)

Мета дослідження. Дослідити та проаналізувати розвиток бальних танців у контексті особливостей хореографічної освіти в Україні 1970–1980-х рр.; виявити принципи та головні засади організаційно-методичної роботи самодіяльних гуртків та ансамблів й простежити формування механізму управління ними в системі культури, освіти та професійних спілок періоду масштабної популяризації бальних танців. **Методологію** дослідження становить органічна сукупність базових принципів дослідження: об'єктивності, історизму, багатофакторності, системності, комплексності, розвитку та плюралізму, а для досягнення мети дослідження використані наступні **методи** наукового пізнання: проблемно-хронологічний, конкретно-історичний, статистичний, описовий, логіко-аналітичний. **Наукова новизна.** У статті вперше здійснено комплексне дослідження розвитку бальних танців у системі професійної, самодіяльної та позашкільної хореографічної освіти в Україні 1970–1980-х рр. у контексті формування організаційної структури управління бальними танцями; проаналізовано діяльність самодіяльних гуртків та ансамблів у рамках конкурсів та фестивалів бальних танців і виявлено вплив ідеологічних засад партійних та урядових установ на організацію та програму їх проведення, а також визначено і сформовано принципи та головні засади організаційно-методичної роботи самодіяльних гуртків та ансамблів. **Висновки.** У другій пол. 1970-х рр. процес утворення та розвитку студій, гуртків та шкіл бального танцю, якими опікувалися заклади освіти й культури УРСР, а також комсомольські та профспілкові організації перейшов на новий рівень. Прийнята в 1976 р. спортивна класифікація бальних танців, уведення в конкурсні програми нових вітчизняних танців активізувало роботу керівництва гуртків та ансамблів бальних танців: відбулася велика кількість семінарів, які сприяли підвищенню кваліфікаційного рівня, правильному підбору репертуару, суттєво допомагали в плані методичного забезпечення та сприяли підготовці до конкурсних виступів. Протягом 1980-х рр. організаційна структура бальних танців, заснована на клубній системі продовжувала формуватися, а участь радянських виконавців бальних танців у міжнародних турнірах, які проводилися в соціалістичних країнах, а з кінця 1980-х рр. – в офіційних професійних та аматорських світових та Європейських турнірах сприяли подальшому розвитку бальних танців та суттєвим змінам у системі хореографічної освіти в Україні.

Ключові слова: бальні танці, хореографічна освіта, самодіяльні гуртки, ансамблі бальних танців, конкурси, організаційно-методична робота.

Горбатова Надежда Александровна, кандидат исторических наук, доцент кафедры современной и балльной хореографии Киевского национального университета культуры и искусств, Киев, Украина

Развитие балльных танцев в контексте формирования организационной структуры управления и хореографического образования в Украине (1970–1980-е гг)

Цель исследования. Исследовать и проанализировать развитие балльных танцев в контексте особенностей хореографического образования в Украине 1970–1980-х гг.; выявить принципы и главные принципы организационно-методической работы самодеятельных кружков и ансамблей и проследить формирование механизма управления ими в системе культуры, образования и профессиональных союзов периода масштабной популяризации балльных танцев. **Методологию исследования** составляет органическая совокупность базовых принципов исследования: объективности, историзма, многофакторности, системности, комплексности, развития и плюрализма, а для достижения цели исследования использованы следующие методы научного познания: проблемно-хронологический, конкретно-исторический, статистический, описательный, логико-аналитический. **Научная новизна.** В статье впервые осуществлено комплексное исследование развития балльных танцев в системе профессионального, самодеятельного и внешкольного хореографического образования в Украине 1970–1980-х гг. в контексте формирования организационной структуры управления балльными танцами; проанализирована деятельность самодеятельных кружков и ансамблей в рамках конкурсов и фестивалей балльных танцев и выявлено влияние идеологических основ партийных и правительственных учреждений на организацию и программу их проведения, а также определены и сформированы принципы и главные принципы организационно-методической работы самодеятельных кружков и ансамблей. **Выводы.** Во второй половине 1970-х гг. процесс образования и развития студий, кружков и школ балльного танца, которыми занимались учреждения образования и культуры УССР, а также комсомольские и профсоюзные организации перешел на новый уровень. Принятая в 1976 г. спортивная классификация балльных танцев, ввод в конкурсные программы новых отечественных танцев активизировало работу руководства кружков и ансамблей балльных танцев: состоялось большое количество семинаров, которые способствовали повышению квалификационного уровня, правильному подбору репертуара, существенно помогли в плане методического обеспечения и способствовали подготовке к конкурсным выступлениям. В течение 1980-х гг. организационная структура балльных танцев, основанная на клубной системе продолжала формироваться, а участие советских исполнителей балльных танцев в международных турнирах, которые проводились в социалистических странах, а с конца 1980-х гг. – в официальных профессиональных и любительских мировых и Европейских турнирах

способствовали дальнейшему развитию бальных танцев и существенным изменениям в системе хореографического образования в Украине.

Ключевые слова: бальные танцы, хореографическая образование, самодеятельные кружки, ансамбли бальных танцев, конкурсы, организационно-методическая работа.

Horbatova Nadiia, PhD in History, associate professor at the Department of Contemporary and Ballroom Choreography, Kyiv National University of Culture and Arts, Kyiv, Ukraine

Ballroom dancing in the context of choreographic education in Ukraine (1970s–1980s)

The purpose of the article is to explore and analyze the development of ballroom dancing in the context of the peculiarities of choreographic education in Ukraine in the 1970s–1980s; define the principles and fundamentals of the organizational-methodical work of amateur groups and ensembles, and to trace the formation of the mechanism of management in the system of culture, education and trade unions of the period of large-scale popularization of ballroom dancing. The **research methodology** consisted in the organic set of basic principles of research: objectivity, historicism, multifactoriness, systematicity, integrated approach, development and pluralism; to fulfill the research purpose, the following methods of scientific knowledge were used: problem-chronological, specific-historical, statistical, descriptive, and logical-analytical. **The scientific novelty of the work** lies in the first attempt to carry out a comprehensive study of the development of ballroom dancing in professional, amateur and out-of-school choreographic education in Ukraine in the 1970s-1980s in the context of formation of the managerial structure of ballroom dancing; the activity of amateur groups and ensembles in the framework of competitions and festivals of ballroom dancing was analyzed; the influence of the ideological foundations of the party and government agencies on the organization and program of their implementation; the principles and fundamentals of the organizational-methodical work of the amateur groups and ensembles were defined. **Conclusions.** In the second half of the 1970s, the process of formation and development of studios, clubs and schools of ballroom dancing which were supervised by institutions of education and culture of the USSR, as well as the Komsomol and trade unions, embarked on a new level. Adopted in 1976, sports classification of ballroom dancing and the introduction into the competition program of new domestic dances intensified the work of the management of groups and ensembles of ballroom dance: a number of seminars were conducted that contributed to improving the qualification level, the correct selection of repertoire, significantly helped in terms of methodological support and contributed to competitive performances. During the 1980s, the organizational structure of ballroom dances, based on the club system, continued to be formed, and the participation of Soviet ballroom dancers in international tournaments which were held in socialist countries, and since the end of the 1980s in official professional and amateur world and European tournaments, contributed to the further development of ballroom dancing and significant changes in the system of choreographic education in Ukraine.

Key words: ballroom dancing, choreography and amateur clubs, ensembles of ballroom dance, competitions, organizational-methodological work.

Вступ. Специфіка розвитку бальних танців у контексті особливостей хореографічної освіти в Україні 1970–1980-х рр., діяльність аматорських гуртків й ансамблів та формування механізму управління бальними танцями в системі культури, освіти та професійних спілок періоду масштабної популяризації даного виду хореографічного мистецтва, не дивлячись на наявність великої кількості наукових праць присвяченим проблемам хореографічної освіти, на жаль, й досі не отримали достатньої наукової розробки. Актуальність даного дослідження зумовлена нагальною потребою оновлення й доповнення новими і маловивченими фактами наукового та навчального матеріалу, що дозволить розширити існуючі на сьогодні сфери його застосування, а відтак сприятиме розвитку сучасної хореографічної освіти та підготовці висококваліфікованих кадрів вищих мистецьких закладів України.

Проблеми і особливості розвитку бальних танців, діяльності хореографічних колективів, формування системи професійної, самодіяльної й позашкільної хореографічної освіти та становлення конкурсного руху в Україні частково висвітлено в культурологічних, педагогічних та мистецтвознавчих працях і публікаціях українських науковців. Так, наприклад, наукові праці Т. Благової присвячені особливостям хореографічної освіти в Україні періоду 20–60-х рр. ХХ ст. та розвитку сучасної хореографічної художньої самодіяльності в Україні; О. Касьянова робить історичний аналіз шляхів розвитку бальної хореографії періоду 1917–1941 рр.; А. Підлипська аналізує основні тенденції формування та розвитку регіональних шкіл бального танцю в Україні в історичній ретроспективі; Ю. Сахневич досліджує основні етапи становлення та розвитку фестивально-конкурсного руху в бальній хореографії ХХ ст. в СРСР; Н. Терешенко розглядає історичний розвиток бального танцю в системі освіти та естетичного виховання та вплив бальної хореографії на емоційну сферу учнів танцювальних колективів. Відтак, у роботах зазначених науковців тема тенденцій розвитку бальних танців у контексті формування організаційної структури управління та хореографічної освіти в Україні 1970–1980 рр. висвітлюється частково й побіжно, або ж не обговорюється взагалі, а отже й досі лишається недостатньо вивченою.

Мета статті полягає в дослідженні та аналізі розвитку бальних танців у контексті особливостей хореографічної освіти в Україні 1970–1980-х рр.; виявленні принципів та головних засад організаційно-методичної роботи самодіяльних гуртків та ансамблів, формування механізму управління в системі культури, освіти та професійних спілок періоду масштабної популяризації бальних танців.

Виклад основного матеріалу. Політика керівних органів держави щодо хореографічної освіти, яка докорінно змінилася наприкінці 1960-х рр. у зв'язку з необхідністю активізації пропаганди бальних танців на теренах Радянського Союзу та формуванням механізму управління бальними танцями в системі культури, освіти та професійних спілок, свідченням того є постанови та накази

Міністерства культури СРСР та Міністерства культури УРСР, протягом наступних років була спрямована на розвиток системи професійної, самодіяльної та позашкільної хореографічної освіти, поліпшення умов та підвищення кваліфікаційного рівня викладацького та учнівського складу, організаційно-ідеологічне керівництво міськими та республіканськими конкурсами виконавців бальних танців.

Важливими осередками як самодіяльної, так і професійної хореографічної освіти протягом 1970-1980-х рр. були технікуми підготовки культурно-освітніх працівників, багато з яких у зв'язку з необхідністю підготовки керівників художньої самодіяльності з середньою спеціальною освітою, відповідно до поставленого ще на XXIV з'їзді КПРС (1971 р.) завдання «покращити забезпечення кваліфікованими кадрами культурно-просвітницькі заклади» [4, 84] були перейменовано в культурно-освітні училища. Варто зазначити, що станом на 1975 р. у навчальних закладах культури і мистецтва УРСР (2 інститути культури та 26 культосвітніх училища) навчалось близька 49 тисяч студентів [1, арк. 26-27], а протягом 1971–1975 рр. ними було підготовлено 28 тис. фахівців [13, арк. 10]. Окрім того, великою мірою підготовка керівників гуртків хореографічної самодіяльності здійснювалась за рахунок спеціальних курсів (шести- та десятимісячних), функціонуючих на базі культосвітніх училищ та професійних колективів. Проте проблема забезпечення кваліфікованими кадрами культосвітніх закладів ще тривалий час лишалася невирішеною, адже переважна більшість випускників йшли працювати не за фахом, оскільки були відсутності належні умов праці та низька заробітня плата. Загалом, станом на 1975 р. серед культосвітніх працівників лише 4,9 % мали вищу освіту, зокрема й спеціальну, лише 1,9 % [10, 47]. Проблема недостатнього фінансування частково вирішувалась державою в співпраці з культфондами організацій та підприємств, за рахунок яких кращим культосвітнім працівникам та фахівцям зі спеціальною освітою нараховувалася доплата до основного заробітку (20-40 % від заробітної плати). Окрім фінансового, великого поширення набуває і практика морального стимулювання – обирання депутатами місцевих Рад, членами бюро партійних та комсомольських організацій, ідеологічних комісій, присвоєння почесних звань в галузі культури тощо. У 1980 р. Колегією Міністерства культури СРСР було ухвалено рішення про необхідність відкриття відділення щодо підготовки викладачів вищої кваліфікації з бальних танців та балетмейстерів при Державному інституті театрального мистецтва ім. А. В. Луначарського та планове періодичне проведення всесоюзних конкурсів зі створення нових вітчизняних бальних танців та конкурсів безпосередньо виконавців.

Масштабна популяризація бальних танців, розпочата на початку 1970-х рр. великою мірою відобразилася на освітньому процесі в самодіяльних хореографічних колективах, який контролювався та скеровувався Республіканським будинком художньої самодіяльності профспілок. У звіті до Ради Міністрів УРСР міністра освіти УРСР О. Маринича наголошувалося на необхідності проведення оглядів дитячої художньої творчості, місцевих конкурсів та республіканських фестивалів, які мали б посприяти масовому

залученню учнівської молоді до гурткової діяльності, розвитку їх естетичних смаків, творчих здібностей та вибору майбутньої професії [5, арк. 2, 7].

Організаційно-методична робота з гуртками та ансамблями бального танцю полягала, передусім у розробці та впровадженні відповідного ідейного репертуару, основу якого складали радянські бальні танці й танці на національній основі: «Ятраночка», «Український ліричний “Сударушка”», «Вару-Вару» тощо, підвищенні професійно-кваліфікаційного рівня керівників колективів засобами організації методичних консультацій та систематичному проведенню в багатьох областях УРСР семінарів з бальних танців, на яких окрім особливостей навчально-виховної роботи провідні педагоги аналізували особливості нових радянських бальних танців, проведення оглядів та конкурсів тощо.

Варто зазначити, що в системі хореографічної освіти періоду 1975 – 1980 рр. гурткам бального танцю, організованим за бажанням батьків, відповідно до прийнятого 3 січня 1975 р. Положення Міністерства освіти УРСР «Про платні гуртки музичного виховання та хореографічні гуртки при початкових, восьмирічних і середніх загальноосвітніх школах Української РСР», пропонувалося проводити заняття 45 хвилин один раз на тиждень на основі повної самооплатності [6, 17].

З метою популяризації бальних танців серед населення була організована робота з представниками періодичної преси. У найвідоміших друкованих виданнях були надруковані статті, в яких читачів не лише ознайолювали з досягненнями радянських виконавців бальних танців, розповідали про діяльність гуртків та ансамблів, а й пропагували даний вид хореографічного мистецтва, наголошуючи на користі для здоров'я: «радянські бальні танці «Сударушка», «Вару-Вару», латиноамериканські пасодобль, самба, ча-ча-ча, старовинні європейські вальс і фокстрот допомагають виробити гарну поставу і пружну ходу, дають достатнє навантаження м'язам» [11, 12].

Такі заходи, на думку представників Міністерства культури та Міністерства освіти УРСР, а також Української республіканської ради професійних спілок сприяли зростанню масовості бальних танців, підвищенню ідейно-художнього рівня репертуару та виконавської майстерності колективів, а також посиленню творчих зв'язків між професійними і самодіяльними колективами.

Успішну масову популяризацію бальних танців підтверджують наступні дані: на початку 1975 р. близько шістсот тисяч дітей віком до 17 років займалися в гуртках бального танцю, яких на території України діяло понад чотири тисячі [7], а у відбіркових районних, міських, обласних, крайових та республіканських конкурсах виконавців бальних танців, проведених напередодні II Всесоюзного конкурсу виконавців бальних танців (1975 р., Київ), взяли участь близько 100 000 танцюристів.

Серед найвідоміших гуртків та ансамблів, які діяли на території України у 1970-80-х рр. варто виокремити діяльність народних ансамблів бального танцю: «Грація» при Миколаївському обласному Палаці культури (1968 р., керівник О. Заборовська, з 1981 р. – В. Почтаренко), «Горизонт» при Харківському Будинку культури Залізничників (1979 р., керівник О. Літвінов), «Веселка» Сумського міського будинку піонерів (1983 р., керівник

О. Ждановський), «Каштан» (м. Київ, кер. Б. Калініченко), «Ритм» (Київ, кер. В. Корзінін), «Промінь» (Запоріжжя, кер. Л. Бочковик), «Юність» (Луцьк), «Каскад» при студентському клубі КДУ ім. Т.Г. Шевченка (1978 р. керівник О. Касьянов), «Промінь» при Палаці культури «Світанок» (Чернівці, 1975 р., керівники З. та В. Хомицькі), «Райдуга-Престиж» при Донецькому Обласному палаці дитячої та юнацької творчості (1978 р.), «Ритм» при Горлівському Палаці дитячої та юнацької творчості (1969 р.), «Ритм» при Луцькому Палаці учнівської молоді (1981 р.), «Ритм» при Житомирському Міському центрі творчості дітей і молоді (1975 р.), «Горлиця» при Мелітопольському Палаці творчості дітей та юнацтва (1968 р.), «Ритм» при Івано-Франківському Центрі дитячої творчості (1971 р.). «Посмішка» при Антрацитівському Палаці піонерів (1971 р.), «Шарм» при Центрі позашкільної роботи м. Тербовля (1985 р.), «Лілея» при Черкаському Палаці культури «Дружба Народів» (1975 р.); спортивно-танцювального клубу «Вікторія» на базі Севастопольського Морського заводу ім. С. Орджонікідзе (1978 р., керівники В. Єлізаров та Н. Маршева, з 1983 р. – народний), студії сучасного бального танцю Херсонського Палацу піонерів (керівник Г. Лебедева), народного колективу бального танцю «Квітень» (Харків, кер. І. Назарова), самодіяльного гуртка бального танцю «Ролл» (Донецьк, кер. О. Ждановський), студії бального танцю при Будинку культури київського трамвайно-тролейбусного управління (Київ, керівник Г. Мігда) [8, 34–35].

Зазначимо, що окрім творчої, учасники колективів багатьох ансамблів бальних танців активно займалися навчальною діяльністю – керували молодіжними гуртками на громадських засадах.

Однією з найкращих форм контролю за діяльністю аматорських колективів бальних танців та хореографічних гуртків в системі хореографічної освіти України 1970-1980-х рр. продовжували лишатися огляди художньої самодіяльності, конкурсні змагання та фестивалі, оскільки окрім можливості спостерігати за творчими досягненнями хореографічних колективів, виявляти кращих керівників, хореографів-постановників та виконавців, надавали можливість впливати на їх роботу визначаючи пріоритетні напрямки в системі самодіяльної бальної хореографічної творчості, а загалом сприяти підвищенню кваліфікаційного рівня та творчого зростання бального аматорства.

Прийнята в 1976 р. внаслідок дворічної співпраці спортивного комітету Радянського союзу з представниками найкращих тогочасних студій бального танцю та керівниками самодіяльних ансамблів спортивна класифікація бальних танців, уведення в конкурсні програми нових вітчизняних танців активізувало роботу гуртків у новому, скерованому партійною ідеологією, напрямку. Відтак, на теренах УРСР, за сприянням Республіканського будинку художньої самодіяльності профспілок відбулася велика кількість семінарів для керівництва гуртків та ансамблів бальних танців, які сприяли підвищенню кваліфікаційного рівня, правильному підбору репертуару викладачами, суттєво допомагали щодо методичного забезпечення та сприяли підготовці до конкурсних виступів танцюристів.

Проте, як зазначає Н. Терешенко, невдовзі бальні танці опинилися під забороною, оскільки на думку партії, бальні танці були «не тією ідеологією, яка потрібна трудящим, молодим будівничим комунізму» [12, 95].

Варто зазначити, що за несанкціоноване проведення конкурсів бального танцю в першій пол. 1980-х рр. керівників Будинків культури, при яких працювали ансамблі звільняли з роботи і виключали з партії. Тобто, ідеологічна боротьба проводилася на досить високому рівні. Зауважимо, що як такі, конкурси бальних танців не були заборонені, проте на них мали відбуватися лише колективні виступи, а учасникам заборонялося наклеювати номер на спині. Зазначимо, що головними недоліками з боку ідеологічного керівництва в подібних конкурсах і змаганнях вважалися відсутність у програмі вітчизняних бальних танців, залучення певних спортивних трюків та елементів, зайвих, на думку радянських діячів, у мистецтві бального танцю, використання фонограм не рекомендованих творів західних композиторів, а також велике нарікання викликали костюми конкурсантів, занадто свавільні, що не відповідало етичним нормам прийнятим в Радянському союзі.

Проте, не дивлячись на подібні утиски з боку держави, в багатьох областях УРСР продовжували проводитися зустрічі керівників провідних ансамблів, семінарські заняття та навіть конкурсні змагання, організовані за системою міжнародного, хоча й, звичайно, під іншими назвами. Єдиною можливістю проводити парні конкурсні змагання бальних танців було включення в конкурс, окрім європейської та латиноамериканської, радянської програми. Хоча й це, звичайно, не завжди сприяло схвальним відгукам з боку наглядачів від Міністерства культури. Відтак поширення набула схема проведення нелегальних конкурсів бальних танців. Так, наприклад, проводилися всі конкурси на базі Харківського Палацу студентів до 1985 р., в яких брали участь найкращі танцювальні пари з Москви, Харкова, Полтави і Севастополя. Н. Терешенко наводить постанову колегії Міністерства культури СРСР № 118 від 4 червня 1980 р., як свідчення організованого «усупереч вимогам» [12, 96] в Севастополі турніру зі спортивних (бальних) танців.

Звичайно, подібні утиски стосувалися колективів, які в своїй діяльності орієнтувалися на бальні танці європейської програми. Стосовно ж гуртків, які пропагували радянські бальні танці й танці на національній основі, ситуація була зовсім іншою.

Так, наприклад, Міністерством культури УРСР, Українською республіканською радою професійних спілок та ЦК Комсомолу УРСР протягом 1975-1991 рр. було організовано та проведено: II Республіканський конкурс виконавців бальних танців (1975 р., Запоріжжя), республіканський конкурс «На краще виконання бальних танців серед учнів шкіл та позашкільних закладів» (1975 р., Сімферополь), II Всесоюзний конкурс виконавців бальних танців (1975 р., Київ), республіканські конкурси «На краще виконання сучасних масових і спортивних танців серед учнів шкіл і вихованців позашкільних закладів» (1977 р., Одеса та 1986 р., Донецьк), I Всесоюзний конкурс бального танцю школярів (1986 р., Рига). Варто зазначити, що під час проведення вищеназваних конкурсів були визначені найкращі бальні танці – «Лебедушка»,

Л. Шіманаєвой, «Вивенька» С. Кавевтегіна, «Славутиянка» Л. Онищенко, «Полька-веселка» С. Шкляра, «Современник» Н. Савіцкой, «Вяселка», Е. Рудашевскої, «Меіурі» Т. Сонадзе, «Наддністрянка», Л. Максимея, «Піонерська кадрили», Г. Калашнікова, «Прикарпатський бальний» Д. Пономаренка, «Ятраночка» та «Закарпатський бальний» А. Кривохижі та Б. Стрельбицької [8, 48].

Серед найвідоміших танцювальних пар УРСР другої пол. 1970-х рр. варто виокремити пари С. Шкляр – І. Чубарець (Донецьк), О. Касьянов – О. Касьянова (Київ), В. Смирнов – Н. Конова (Івано-Франківськ), П. Ламако та М. Казіна (Київ), В. Єлізаров та Н. Маршева, О. Кулак та Л. Мусіна (Київ), В. Корзінін та В. Меньайленко (Київ), О. Литвинов та О. Балюк (Харків), В. Назаретян та Т. Даниленко (Київ), Б. Калініченко та О. Костюк (Київ), О. Часов та Л. Зелена (Запоріжжя), Ю. Федорченко та Н. Бондурко (Запоріжжя), Б. Гончаренко та Н. Старостіна (Запоріжжя) та ін.

Варто зазначити, що виступи ансамблів бальних танців відбувалися не лише в рамках оглядів, конкурсів та фестивалів. Розповсюдженням явищем 1970–1980-х рр. була участь колективів в урочистостях, присвячених ювілейним датам районного, місцевого, республіканського та всесоюзного значення. Так, наприклад, у 1983 р. на святкування до 200-річчя Севастополя було запрошено 25 пар з колективів «Горизонт» (Харків, керівники О. та О. Литвинови) та «Грація» (Полтава, керівник П. Горголь), які виступили в спільній постановці «Севастопольський вальс» [9].

У другій пол. 1970-х рр. процес утворення та розвитку студій, гуртків та ансамблів бального танцю, якими опікувалися заклади освіти й культури УРСР, а також комсомольські та профспілкові організації вийшли на новий рівень, відповідно до роботи системи управління бальними танцями, сформованої в Москві ще до появи професійних та аматорських організацій, яка складалася з трьох елементів (рівнів). У системі профсоюзів було створено громадські ради. При Будинку самодіяльного мистецтва в межах ради було організовано секцію педагогів бального танцю (голова С. Попов, члени секції: А. Дегтяренко, В. Раздоргін, В. Кузнецов, Є. Калінічева, П. Чеботарьов; методист В. Гулай), яка була головною громадською організацією з бальних танців і займалася календарним планом турнірів, аналізом проведених конкурсів, реєстрацією виконавців та суддів й загалом вирішувала практично всі творчі й організаційні питання. У системі державних органів в управлінні культурою бальними танцями опікувався В. Донський. Загалом ця система контролювалася відділами пропаганди і культури партійних органів. Варто зазначити, що окрім конкурсів виконавців бальних танців під егідою Міністерства культури СРСР проводилися огляди-конкурси, на яких визначалися лауреати і дипломанти серед ансамблів бального танцю, оркестрів, розпорядників, танцювальних майданчиків [2, 167].

У 1975 р. у Карларкштадте відбувся перший офіційний чемпіонат з бальних танців соціалістичних країн, і хоча представники Радянського союзу почали приймати в них участь лише з наступного року, це великою мірою впливало на освітній процес, адже давало можливість спостерігати за світовими

тенденціями розвитку бального танцю та впроваджувати їх у творчий процес, що, безумовно, сприяло піднесенню бальних танців на теренах СРСР загалом і в УРСР зокрема на високий рівень розвитку. Найкращим свідченням цього стали результати, проведеного в Москві в 1979 р. чемпіонату з бальних танців соціалістичних країн, на якому переможцями в європейській програмі стали Відас та Даля Камайтис, а в латиноамериканській і програмі 10 танців – Станіслав та Людмила Попови. Варто зауважити, що саме С. Попов організував Перший Всесоюзний конкурс з міжнародної програми бальних танців (жовтень 1988 р.), з якого було виключено радянську програму [3].

Не дивлячись на те, що бальні танці в Радянському союзі розвивалися в сфері культури, Державний комітет з фізичної культури і спорту, внаслідок надання укладеної та підписаної Чесловасом, Ю. Норвайшем, Б. Белоусовим, С. Поповим, О. Чекоткіним та Л. Магазинером «Довідки про спортивні танці на паркеті» в 1977–80-х рр. вперше в Єдиній спортивній класифікації затвердив «спортивні танці», що й стало першим кроком переходу бальних танців до сфери спорту [2, 168].

У 1980-х рр. в розвитку бального танцю в Радянському союзі загалом, і в УРСР зокрема розпочався новий етап, оскільки танцюристи отримали можливість регулярно приймати участь в міжнародних турнірах, які проводилися в соціалістичних країнах, а з кін. 1980-х рр. – в офіційних професійних та аматорських турнірах, таких як чемпіонати світу та Європи з St, La та 10 танцям, адже як зазначає С. Акуленок [3], раніше виступи мали нерегулярний характер і стосувалися лише професіоналів, які отримували особисті запрошення від організаторів турнірів.

Протягом 1980-х рр. організаційна структура бальних танців, заснована на клубній системі продовжувала формуватися – було створено професійну та аматорську організації бальних танців, Всесоюзну раду з бальних танців (1982 р., голова С. Попов), Асоціацію професійних виконавців та вчителів бальних танців, Асоціацію бального танцю СРСР.

Наукова новизна. У статті вперше здійснено комплексне дослідження розвитку бальних танців у системі професійної, самодіяльної та позашкільної хореографічної освіти в Україні 1970–1980-х рр. у контексті формування організаційної структури управління бальними танцями; проаналізовано діяльність самодіяльних гуртків та ансамблів у рамках конкурсів та фестивалів бальних танців і виявлено вплив ідеологічних засад партійних та урядових установ на організацію та програму їх проведення.

Висновки. У другій пол. 1970-х рр. процес утворення та розвитку студій, гуртків та шкіл бального танцю, якими опікувалися заклади освіти й культури УРСР, а також комсомольські та профспілкові організації перейшов на новий рівень. Прийнята у 1976 р. спортивна класифікація бальних танців, уведення в конкурсні програми нових вітчизняних танців активізувало роботу керівництва гуртків та ансамблів бальних танців: відбулася велика кількість семінарів, які сприяли підвищенню кваліфікаційного рівня, правильному підбору репертуару, суттєво допомагали в плані методичного забезпечення та сприяли підготовці до конкурсних виступів. Протягом 1980-х рр. організаційна

структура бальних танців, заснована на клубній системі продовжувала формуватися, а участь радянських виконавців бальних танців у міжнародних турнірах, які проводилися в соціалістичних країнах, а з кінця 1980-х рр. – в офіційних професійних та аматорських світових та Європейських турнірах сприяли подальшому розвитку бальних танців та суттєвим змінам у системі хореографічної освіти в Україні.

Список використаних джерел

1. Архів міністерства культури України. – Ф.1. – Оп.8. – Спр.390. – Арк. 26–27.
2. Акуленок С. В. История развития бальных танцев в Советском Союзе. Лучшие танцоры [Електронний ресурс] / С. В. Акуленок // Кто есть кто. – Вып. 5. – Т. 2. – Москва : Международный объединенный биографический центр, 2003. – Режим доступа : <http://www.rdu.ru/goldfund2>. – Название с экрана. – Дата обращения 11.11.2017.
3. Акуленок С. В. Мелодии и ритмы российского танца [Електронний ресурс] / С. В. Акуленок // Кто есть кто. – Вып. 5. – Т. 2. – Москва : Международный объединенный биографический центр, 2003. – Режим доступа: <http://www.rdu.ru/goldfund2>. – Название с экрана. – Дата обращения 12.11.2017.
4. Брежнев Л. И. Отчетный доклад Центрального Комитета КПСС XXIV съезду Коммунистической партии Советского Союза / Л. И. Брежнев. – Москва : Издательство политической литературы, 1971. – 192 с.
5. Довідки до Ради Міністрів УРСР та ЦК КП України з питань позашкільної роботи / Центральний державний архів вищих органів влади України. – Ф. 166. – Оп. 15. – Спр. 8284. – 38 арк.
6. Збірка наказів та розпоряджень Міністерства освіти УРСР. – 1975. – № 17. – 24 с.
7. Куценко О. Підсумки другого Республіканського конкурсу виконавців бальних танців в Запоріжжі, 1975 рік [Електронний ресурс] / О. Куценко. – Режим доступу : <https://aleksandr-p.io.ua/s2345948>. – Назва з екрану. – Дата звернення 20.11.2017.
8. Коротков А. Є., Тараканова А. П. Все про танець : довідник / А. Є. Коротков, А. П. Тараканова. – Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2005. – 90 с.
9. Куценко О. Севастопольский академічний театр танцю В. А. Єлізарова [Електронний ресурс] / О. Куценко. – Режим доступу : https://s9087.io.ua/s101755/revevogarshivaya_stranicy_biografii_chast_2. – Назва з екрану. – Дата звернення 21.11.2017.
10. Радянський спосіб життя і завдання підготовки кадрів культурно-освітніх закладів : матеріали Всесоюзної наук.-практ. конф. – Рівне, 1977. – 76 с.
11. Норвайшене Ю. Запрошуємо танцювати / Ю. Норвайшене // Здоров'я. – 1977. – № 8. – С. 12.
12. Терешенко Н. В. Бальний танець в системі освіти та естетичного виховання / Н. В. Терешенко // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка, 2013. – Вип. 35 (71). – Житомир, 2013. – С. 93–97.

13. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 5116. – Оп. 11. – Спр. 316. – Арк. 10.

References

1. The Archive of the Ministry of Culture of Ukraine, f. 1, des. 8, case 390, pp. 26–27.
2. Akulenok, S. (2003). 'History of the development of ballroom dance in the Soviet Union. The best dancers'. *Kto est' kto* [Who is Who], [online] issue 5. Available at : <http://www.rdu.ru/goldfund2>. [Accessed 12 November 2017].
3. Akulenok, S. (2003b). 'Melodies and rhythms of Russian dance'. *Kto est' kto* [Who is Who], [online] issue 5. Moscow: Mezhdunarodnyi ob'edinennyi biograficheskii tsentr. Available at: <http://www.rdu.ru/goldfund2> [Accessed 11 November 2017].
4. Brezhnev, L. (1971). *Report of the Central Committee of the CPSU XXIV Congress of the Communist party of the Soviet Union*. Moscow: Izdatel'stvo politicheskoi literatury.
5. Reference to the Council of Ministers of the USSR and of the Communist party of Ukraine on the issues of extracurricular activities. *Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchikh orhaniv vlady Ukrainy* [Central State Archive of Bodies of Supreme Power of Ukraine], f. 166, des. 15, case 8284, 38 p.
6. *Compendium of orders and instructions of the Ministry of Education of the USSR* (1975), no. 17, p. 24.
7. Kutsenko, O. (1975). 'The results of the second Republican competition of performers of ballroom dancing in Zaporizhzhia', [online] Available at: <<https://aleksandr-p.io.ua/s2345948>> [Accessed 20 November 2017].
8. Korotkov, A., Tarakanova, A. (2005). *All about the dance*. Kirovohrad: Imeks-LTD.
9. Kutsenko, O. (2016). 'The Sevastopol Academic Theatre of Dance, Translated by V. A. Elizarova', [online] Available at: <https://s9087.io.ua/s101755/perevorachivaya_stranicy_biografii_chast_2> [Accessed 21 November 2017].
10. Norvayshene, Yu. (1977). 'We invite you to dance'. *Zdorovia* [Health], no. 8, p. 12.
11. The Soviet way of life and the task of training staff in cultural and educational institutions: *Proceedings of the All-union Scientific and Practical Conference*, Ukraine, Rivne, 1977.
12. Tereshenko, N. (2013). 'Ballroom dance in education and aesthetic education'. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka* [Bulletin of Ivan Franko Zhytomyr State University named after], no. 35 (71), pp. 93–97.
13. *Central State Archives of Bodies of Supreme Power and Governmen of Ukraine*, f. 5116, des. 11, case. 316, p. 10.